

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Justis- og beredskapsdepartementet,
Lovavdelingen
Postboks 8005, Dep
0030 OSLO

Vår ref.:
13/314- 4- RSO

Deres ref.:

Dato:
04.06.2013

Likestillings- og diskrimineringsombudets høringsvar til høringsnotat om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005

1. Innledning

Likestillings- og diskrimineringsombudet (ombudet) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat av februar 2013 om endring i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 som gjelder straffebestemmelser om personforfølgelse («stalking»), voldtekt og andre seksuelle overgrep, formidling av prostitusjonsannonser, forberedelse til tvangsekteskap og foreldelse.

Litt om ombudets mandat og rolle

Ombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne, og håndhever diskrimineringslovgivningen på disse områdene. Ombudet har også tilsynsansvar med at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelsene Norge har etter FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD), FNs kvinnekongresskonvensjon (CEDAW) og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Ombudet vil i denne høringen primært svare på spørsmålene som knytter seg til kjønnsbasert vold. FNs kvinnekongresskonvensjon har presisert at kjønnsbasert vold er en form for diskriminering. Norske myndigheter har etter konvensjonsforpliktelsene en plikt til å forebygge vold, gi bistand og beskyttelse

til ofre for vold, og til å etterforske og straffe overgripere, se FNs kvinnekomité's generelle anbefaling nummer 19, punkt 24. I denne sammenheng mener ombudet at det er svært viktig at Europarådets konvensjon om forebygging og motarbeiding av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (kvinnevoldskonvensjon) ratifiseres og at den norske straffeloven endres i tråd med forpliktelsene i konvensjonen.

Behovet for en helhetlig likestillingspolitikk på voldsfeltet

Ombudet vil påpeke behovet for en helhetlig politikk og sentral ansvars plassering for arbeidet mot kjønnsbasert vold. Bekjempelse av kjønnsbasert vold er viktig som ledd i en effektiv og reell likestillingspolitikk.

En helhetlig politikk på voldsfeltet må ha et flerdimensjonalt likestillingsperspektiv, der kjønn, seksuell orientering, alder, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og klasse blir sett i sammenheng. Dette kan for eksempel belyses gjennom en gjennomgang av rettspraksis av straffeloven 1902 § 193 som viser at det har vært en tendens til nedsubsumsjon i voldtektssaker der fornærmede har hatt psykiske lidelser eller psykisk utviklingshemming (se nedenfor i punkt 2.2.), se Kvinnerettslig skriftserie nr. 71/2007, *Seksuelle overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne, en analyse av straffeloven § 192 § 193 og den tilhørende rettspraksis*, Anne Jorun Ballangrud. Denne problemstillingen er senere også reist i Ot.prp. nr. 22 (2008-2009). At domstolenes praksis fører til at kvinner med psykiske lidelser eller utviklingshemming har en tendens til å falle utenfor voldtektsbestemmelsens beskyttelse, reiser spørsmålet om Norge oppfyller sine forpliktelser etter CEDAW og CRPD.

Grunnlaget for en helhetlig og flerdimensjonal likestillingspolitikk på voldsfeltet må være kunnskapsbasert. Ombudet ser svært alvorlig på at det mangler en nasjonal omfangsundersøkelse på forekomsten av voldtekt. I utviklingen av kunnskapsbaserte tiltak vil det også være nødvendig å utrede sammenhengen mellom seksualisering i media og forekomsten av vold, voldtekt og seksuell trakassering.

Ombudet vil også påpeke behovet for tilstrekkelig finansiering av alle tiltak som er med på å sikre en reell og effektiv gjennomføring av de eventuelle endringene i straffeloven.

Ombudets generelle merknader til høringsnotatet

Ombudet støtter i all hovedsak departementets forslag til endringer i straffeloven, som sammen med andre nødvendige tiltak, vil kunne gi et bedre rettsvern for ofre utsatt for vold og seksuelle overgrep. Det er derfor viktig at

straffelovens ordlyd reflekterer den virkeligheten den skal virke i, og sikrer det enkelte menneskets integritet og verdighet.

Ombudet berømmer departementet for det grundige arbeidet som er gjort med å gjennomføre Europarådets kvinnevoldskonvensjon og Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Europarådets barnekonvensjon) i norsk straffelov som en del av myndighetens innsats for å styrke beskyttelse mot vold og overgrep. Ved å gjennomføre disse endringene vil myndighetene signalisere viktigheten av både kvinners og menns rett til ikke å bli utsatt for kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep.

Mangel på likestilling mellom kvinner og menn kommer til uttrykk gjennom makt og status i samfunnet, kjønnsstereotype oppfatninger og tradisjonelle kjønnsroller. Dette er også de underliggende årsakene til kjønnsbasert vold. Denne type vold handler om kjønnsrelasjoner, kjønnsordninger og kjønnskultur.

Kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep er de mest alvorlige formene for diskriminering. Disse formene for vold og overgrep har store negative konsekvenser for ofrenes fysiske, psykiske og seksuelle helse, økonomi, utvikling og identitet. Volden utgjør et alvorlig hinder for menneskers like muligheter til å kunne gjøre nytte av grunnleggende rettigheter og friheter.

Ombudet mener også at det er positivt at barns rettsvern til ikke å bli utsatt for seksuelle forbrytelser blir styrket. Ombudet vil i denne sammenheng særlig vise til FNs kvinnekommisjon som har uttrykt at jenter har et særlig svakt rettsvern og at beskyttelsen av jentebarn ikke er effektiv nok. Skadelige tradisjonelle praksiser, inkludert kjønnslemlestelse, tidlig ekteskap og tvangsekteskap skjer ennå. Jenter har også høy risiko for utsatthet for seksuelle overgrep, kommersiell seksuell utnyttning og menneskehandel.

Ombudet vil kort bemerke de delene av høringsnotatet som retter seg til spørsmål om strafferammene. En forutsetning for et effektivt vern mot kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep er at loven sikrer at gjerningspersonen blir stilt for retten og at strafferammene er i tråd med alvorlighetsgraden av forbrytelsen. Ombudet synes det er positivt at departementet går inn for øking av strafferammene for seksuelle overgrep. Ombudet mener likevel det er viktig å ha et kritisk blikk på hvordan disse endringene vil følges opp i praksis.

Ombudet vil i det følgende i hovedsak kommentere og svare på de spørsmålene som knytter seg direkte til vårt mandat.

2. Ombudets merknader til departementets vurderinger og forslag til lovendring

2.1 Personforfølgelse («stalking»)

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det er behov for endring av bestemmelsene om personforfølgelse i straffeloven 1902 og 2005 og i så fall hvilket av de foreslåtte alternativene som bør velges.

Ombudet mener det er viktig med en endring av bestemmelsene om personforfølgelse selv om gjeldende straffebestemmelser rammer handlinger som inngår i personforfølgelse. Straffebestemmelsene bør gjenspeile virkeligheten og tydeliggjøre alvorligheten av forbrytelsene. Det er derfor bra at det tydeliggjøres at personforfølgelse rammes av straffeloven. Dette er også i tråd med Kvinnekomiteens oppfordring om at myndigheter bør prioritere å vedta en helhetlig lovgivning som retter seg spesifikt mot vold i nære relasjoner, se Kvinnekomiteens merknader til Norges 8. rapport, pkt. 24. (a). En egen bestemmelse om personforfølgelse vil få frem det normative budskapet i lovverket.

Ombudet mener at en terminologi som er i utakt med vanlig språkbruk er uheldig. På denne bakgrunn mener ombudet at alternativet i departementets forslag om å innføre en ny bestemmelse etter mønsteret fra den finske arbeidsgruppen det best egnede. Ordlyden i dette alternativet er dekkende og beskrivende for hva personforfølgelse er, herunder konsekvensene av personforfølgelse og gjerningens alvor. Ombudet støtter derfor forslaget om ny § 227 a/§ 266 a.

Det er viktig at definisjonen av personforfølgelse også går klart frem av bestemmelsen som skal dekke personforfølgelse med lavere strafferamme og ombudet forutsetter derfor at departementet innlemmer definisjonen også i § 390 a og § 266.

Alternativt mener ombudet at departementets forslag nummer to fremstår som det tydeligste forslaget, der personforfølgelsen sees på som *en form for* hensynsløs adferd.

2.2 Utforming av gjerningsbeskrivelsen i voldtektsbestemmelsen

Departementet foreslår en eventuell ny § 192 første ledd bokstav d og endringer i bokstav b i straffeloven 1902. Departementet ber om høringsinstansenes syn på en endret utforming av voldtektsbestemmelsen slik at det klargjøres at bestemmelsen rammer alle tilfeller av ufrivillig seksuell omgang. Klargjøringen innebærer at det innlemmes en samtykkeregulering ved tilføyelse i ny § 192 første ledd bokstav d.

Ombudet vil innledningsvis bemerke at rettsvernet for voldtektsutsatte ikke er godt nok i dag. Dette gjenspeiles i blant annet med det lave antallet anmeldelser, den høye andelen henleggelse og få domfellelser i voldtektssaker. En viktig årsaksforklaring er bevissituasjonen i voldtektssaker, noe som delvis kan løses gjennom en bedre bevisinnhenting og etterforskning. Videre er det behov for en bevisstgjøring og kompetanseheving i alle ledd av strafferettspleien, både når det gjelder holdninger til hva voldtekt faktisk og rettslig er og kunnskap om den voldtektsutsatte, se for øvrig ombudets innspill til handlingsplan mot voldtekt av 10.04.2012.

Ombudet er i utgangspunktet enig i de vurderingene som ble gjort av straffeloven § 192 i Ot. Prp. nr. 22 (2008-2009). Den gjeldende voldtektsbestemmelsen er utformet for å ramme ufrivillig seksuell omgang, og det følger blant annet av straffelovens forarbeider at både «vold», «truende adferd» og «ute av stand til å motsette seg handlingen» i straffeloven § 192 første ledd, er relative begreper som skal tolkes ut fra fornærmedes forutsetninger. Det er dermed rom for å tolke voldtektsbestemmelsen svært vidt. Ombudet mener også, i likhet med departementet, at straffeloven § 192 første ledd bokstav b er egnet til å dekke svært mange tilfeller, herunder tilfeller der den psykiske evnen til å motsette seg handlingen er borte. Se blant annet LB-2006-46692, der fornærmede på grunn av hennes utviklingshemming ble handlingslammet og dermed ikke klarte å motsette seg overgrepet.

Ombudet har overfor FNs kvinnekomité uttrykt bekymring for at det er lite kunnskap om den rettslige definisjonen av voldtekt i befolkningen, se «The Equality and Anti-Discrimination Ombud's Report to the Pre-session of the CEDAW», 2011. På denne bakgrunn mener ombudet at det ikke er dagens *utforming* av straffebestemmelsen som er det største hinderet for et godt rettsvern for voldtektsutsatte.

Ombudet kan likevel se at det kan være fordeler ved å ta inn den foreslåtte samtykke-reguleringen i voldtektsbestemmelsen og støtter derfor forslaget til endring. Tilføyelsen vil kunne ha en pedagogisk effekt ved at det presiseres eksplisitt i voldtektsbestemmelsen at ufrivillig seksuell omgang er ulovlig. En slik presisering vil også være i tråd med ordlyden i Europarådets Kvinnevoldskonvensjon artikkel 36. Ombudet ser også et potensiale i at en slik bestemmelse kan bidra til en praksis som er mer i overenstemmelse med lovgivers intensjon.

Departementet foreslår å tilføye samtykke-reguleringen som et alternativt vilkår i § 192 første ledd bokstav d med følgende ordlyd; «*den som på annen måte har seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det*». Ombudet mener at en slik tilføyelse er en hensiktsmessig måte å innlemme samtykke-reguleringen

på. Ombudet er enig i departementets vurdering om at det slik vil gå klart frem at alternativene i § 192 første ledd bokstav a til c *også* beskriver tilfeller der fornærmede ikke har samtykket i handlingen, og at ny § 192 bokstav d ikke er et tilleggsvilkår i voldtektbestemmelsen.

Departementet uttrykker bekymring for at man ved en eventuell innføring av § 192 første ledd bokstav d vil kunne flytte fokuset i enda større grad enn i dag over på fornærmede og på bevisføring om fornærmedes oppførsel. Ombudet deler denne bekymringen og mener at en samtykke-regulering i verste fall vil kunne virke til ugunst for offeret ved at bevisføringen i for stor grad vil fokusere på hvorvidt et samtykke er gitt eller ikke.

Som nevnt ovenfor er det derfor svært viktig at kompetansen om seksuelle overgrep heves både blant fagdommere, meddommere og lagrettedlemmer. Ombudet viser i den forbindelsen også til kvinnekomiteens konkluderende merknader til Norges åttende rapport, der norske myndigheter oppfordres til og «[...] *train lay jugdes on the subject of violence against women [...]*», se punkt 24 (c).

For å sikre at bestemmelsen til enhver tid virker som tilsiktet og gir et reelt vern til voldtektsutsatte, mener ombudet at det er behov for en grundig evaluering av voldtekstbestemmelsen. Ombudet mener at en slik evaluering bør gjennomføres uavhengig av om bestemmelsen endres i tråd med forslagene fra departementet, eller blir stående som den er.

Departementet har bedt høringsinstansene om å bidra med eventuelle eksempler på saker om ufrivillig seksuell kontakt som har endt med frifinnelse eller henleggelse fordi forholdet ikke har vært ansett dekket av gjeldende straffebestemmelser. Ombudet ønsker i den forbindelse å vise til den tidligere nevnte gjennomgangen av rettspraksis i Kvinnerettslig skriftserie (nr. 71/2007). I gjennomgangen, som ble gjort i forbindelse med en masteroppgave, ble 25 avgjørelser etter straffeloven § 193 annet ledd analysert. I fem av sakene var hendelsesforløpet beskrevet på en måte som tydet på at den seksuelle omgangen var ufrivillig og at gjerningsbeskrivelsen i voldtektsbestemmelsen var oppfylt. I to av de fem sakene var den seksuelle omgangen fremskaffet ved bruk av vold (Rt-1989-1376 og RG-2001-1417). I de tre øvrige sakene var fornærmede "ute av stand til å motsette seg handlingen" (LB-2004-70159, Rt. 2005 s. 154 og Rt. 2006 side 1392). I tillegg var det tre tilfeller fra før lovendringen i 2000 hvor det går frem av dommen at fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen (den gang straffeloven § 193 første ledd), men hvor forholdet ble dømt som utnytting av noens psykiske utviklingshemming i straffeloven § 193 annet ledd. Strafferammen etter §§ 193 første og andre ledd var den gang den

samme, og hvilket ledd forholdet ble dømt etter var derfor ikke av like stor betydning som i dag.

Også etter at gjennomgangen i Kvinnrettslig skriftserie nr. 71/2007 ble gjort, er det avsagt minst en dom til hvor forholdet er dømt etter § 193 annet ledd, men hvor hendelsesforløpet er beskrevet på en slik måte at det stiller spørsmål ved om forholdet skulle vært pådømt etter § 192 første ledd bokstav a (RG 2007 s. 1007). Som nevnt innledningsvis i høringsuttalelsen, har denne problemstillingen senere blitt vurdert av departementet i Ot.prp. nr. 22 (2008-2009), med det resultat at det ble tatt inn et tillegg i straffeloven 2005 § 295 bokstav b som sier at bestemmelsen ikke skal anvendes hvis forholdet rammes av § 291 om voldtekt. Samme tillegg foreslås nå inntatt i straffelov 1902 § 193 bokstav b.

Etter ombudets syn er det muligheter for at flere av disse dommene kunne fått et annet utfall dersom voldtektsbestemmelsen var tydeligere på at seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det er voldtekt. Ombudet mener derfor at det kan tenkes at den foreslåtte formuleringen i voldtektsbestemmelsen kan bidra til å gi personer med utviklingshemming og psykiske lidelser et bedre strafferettslig vern mot voldtekt.

Departementet ber videre om høringsinstansens syn på om det er behov for en straffebestemmelse som rammer *«den som på annen måte enn ved vold eller truende adferd får noen til å ha ufrivillig seksuell omgang med hverandre»* og eventuelt om en slik ny bestemmelse bør reguleres i voldtektsbestemmelsen i straffeloven 1902 eller i §§ 193 eller 194.

Ombudet er enig med departementet i at straffeloven § 192 første ledd bokstav c og medvirkningsansvar for voldtekt kan tenkes å dekke de fleste tilfeller der gjerningspersonen får personer til å ha seksuell omgang med hverandre mot sin vilje. Ombudet ser at det kan bli noen vanskelige grensedragninger mellom §§ 192 og 193 og 194. Ombudet mener imidlertid det er svært viktig å sikre at alle tilfeller av ufrivillig seksuell omgang rammes av voldtektsbestemmelsen. Ved å innlemme tilføyelsen i § 192 første ledd bokstav d, vil man sikre at alle tilfeller der noen får personer til å ha *ufrivillig* seksuell omgang med hverandre, rammes uavhengig av om det foreligger misbruk av tillit- og avhengighetsforhold eller stilling som er vilkår etter §§ 193, 194.

Departementet ber også om høringsinstansenes syn på om en endring av straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav b slik at det klargjøres at bestemmelsen rammer alle tilfeller av ufrivillig seksuell omgang.

Det er viktig at det går klart frem av straffebestemmelsene hva de omfatter og at de utformes slik at de er enkle og forstå. Ombudet stiller seg positiv til departementets forslag om å endre § 192 første ledd bokstav b for å sikre at alle tilfeller av ufrivillig seksuell omgang faktisk blir bedømt som voldtekt også tilfeller der den psykiske evnen til motstand er borte, selv om dette allerede har vært lagt til grunn i rettspraksis. Ombudet stiller imidlertid spørsmål ved om den foreslåtte ordlyden «*har særlige vanskeligheter med*» kan forstås strengere enn «*eller av andre grunner ute av stand*» som i gjeldende ordlyd.

2.3 Forberedelse til tvangsekteskap

Departementet foreslår å endre straffeloven 1902 § 222 annet ledd slik at den får samme innhold som straffeloven 2005 § 253 ved at uttrykket «*rettsstridig adferd*» i straffeloven 1902 er byttet ut med «*straffbar eller annen urettmessig adferd*». I tillegg er «*utilbørlig press*» gjort til et selvstendig alternativ i lovteksten. Dette betyr at utilbørlig press vil være omfattet uavhengig av om det også er «*straffbar eller annen urettmessig adferd*».

Ombudet mener at det er svært viktig at «*utilbørlig press*» er gjort til et selvstendig alternativ i § 222 annet ledd. Press som de unge utsettes for vil nødvendigvis ikke alltid være rettstridig, men likevel alvorlig ved at for eksempel tradisjon, kultur, religion eller sosial status brukes som pressmiddel overfor unge som befinner seg i en svært sårbar situasjon. På denne måten vil alle former av ekteskapsinngåelse, hvor samtykket er blitt presset frem og hvor den fornærmede i praksis har få eller ingen muligheter til å motsette seg familiens eller slektens press, kunne omfattes av ordlyden i straffebestemmelsen.

Videre foreslår departementet at den som *forleder* en annen person til å reise til et annet land med forsett om at personen der vil bli utsatt for handlinger som nevnt i først punktum omfattes av bestemmelsen.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på hvorvidt bestemmelsen bør utformes mer generelt eller annerledes for sikre et effektivt vern mot tvangsekteskap. Videre ber departementet særlig høringsinstansene om å uttale seg om det bør være et vilkår for straff at fornærmede er forledet med hensyn til reises formål eller om bestemmelsen også bør ramme tilfeller der fornærmede er klar over at formålet med reisen er ekteskapsinngåelse.

Ombudet mener at den nye bestemmelsen § 222 annet ledd også bør omfatte de tilfeller hvor fornærmede er klar over at formålet med reisen er ekteskapsinngåelse. Som nevnt ovenfor vil unge mennesker ofte være under et stort press fra familien og slekten, og vil kunne frykte for konsekvensene av å motsette seg familiens vilje. Ombudet mener at en slik presisering i § 222 annet

ledd vil gi et mer effektivt vern mot tvangsekteskap, og på den måten ha fokus på det faktiske presset som den fornærmede blir utsatt for og ikke alene på fornærmedes samtykke og/eller kunnskap om ekteskapsinngåelsen.

En slik endring vil også ha en viktig signaleffekt om at det norske samfunnet ikke aksepterer at unge mennesker i Norge presses til å inngå ekteskap mot egen vilje.

2.4 Formidling av prostitusjon

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om straffeloven 1902 § 202 annet ledd bør endres slik at bestemmelsen rammer alle typer formidling av prostitusjon, herunder publisering av prostitusjonsannonser og hvordan dette bør gjennomføres. Tilsvarende endringer foreslås endret i straffeloven 2005.

Ombudet er mot all publisering og annonsering som formidler at seksuelle tjenester kan kjøpes. Ombudet støtter på denne bakgrunn alternativ 1 i forslaget der straffeloven 1902 § 202 annet ledd beholdes, men endres slik at all formidling av prostitusjon rammes av bestemmelsen. Ombudet mener dette alternativet er best egnet til å forebygge kjøp av seksuelle tjenester, og er således i tråd med forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester. Ombudet viser i den forbindelse til Kvinnekonvensjonens artikkel 6 som forplikter myndighetene til å gjøre alt for å bekjempe menneskehandel og utnytting av kvinner i prostitusjon.

Ved å fjerne vilkåret «*utvetydig*» i straffeloven § 202 annet ledd vil det åpnes for en større skjønnsadgang som vil gjøre omgåelse av bestemmelsen vanskeligere. En slik presisering vil kunne begrense markedet for kjøp av seksuelle tjenester og hindre at personer blir utnyttet til prostitusjon på en mer effektiv måte. I forlengelsen av dette mener ombudet dessuten at både den klare og den mindre klare formidling av prostitusjon kan oppleves støtende i det offentlige rom.

Videre støtter ombudet departementets forslag om å gjøre forbudet mot annonsering og formidling av prostitusjon i straffeloven 1902 § 202 annet ledd medienøytralt i overensstemmelse med dagens medievirkelighet. Ombudet støtter også at formuleringen «*offentlig kunngjøring*» i bestemmelsen byttes ut med «*offentliggjøring*» som vil være i samsvar med vanlig språkbruk.

2.5 Handlinger likestilt med seksuell omgang og endringer i samleiedefinisjonen

Departementet foreslår å endre straffeloven 1902 i samsvar med straffeloven 2005 slik at alle bestemmelser som retter som mot seksuell omgang også gjelder det å få noen til å utføre handlinger med seg selv som svarer til seksuell omgang.

Ombudet støtter forslaget til endring og mener at straffebestemmelsen på denne måten vil effektivisere voldtektsbestemmelsen ved å omfatte handlinger som i praksis har samme krenkende effekt på fornærmede, og slik flytte fokuset til det faktiske overgrepet.

Ombudet er også enig med departementet om at det er riktig å ha et skille mellom de ulike straffebedene i straffeloven 1902 §§ 195 og 196 slik at det kommer klart frem at det er tilstrekkelig å *forlede* et barn under 14 år til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med hverandre eller seg selv til straffansvar. Barn under 14 år er spesielt sårbare for denne type utnyttelse og vil sjelden forstå hva de faktisk blir utsatt for. Ombudet mener videre at endringen i sær vil ha stor betydning for de tilfeller hvor barn oppretter kontakt med voksne på sosiale medier og på internett, og hvor de ofte blir utsatt for langvarig manipulering før de går med på å utføre seksuelle handlinger enten med seg selv eller med andre.

Ombudet syns videre at det er positivt at departementet foreslår å endre samleiedefinisjonen i straffeloven 1902 § 206 slik at det er tilstrekkelig at en gjenstand eller penis er ført inn i skjedeåpningen og at det således ikke har betydning om hvor vidt penis og/eller gjenstanden faktisk har vært i skjeden. Konsekvensen blir således at minstestrafen i §§ 192 annet ledd bokstav a og 195 første ledd annet punktum kommer til anvendelse. Gjeldende grensedragning er uheldig og vil ofte bero på svært tekniske og skjønnsmessige kriterier som det er vanskelig å føre bevis for og som kan ha stor betydning for straffeutmålingen. Ombudet mener derfor at endringene vil effektivisere voldtektsbestemmelsen ved at handlinger som i praksis har en like krenkende og ydmykende effekt på offeret også omfattes og straffes tilsvarende. Ombudet mener at den foreslåtte endringen i større grad vil være i tråd med den alminnelige rettsfølelsen.

2.6 Handlinger likestilt med seksuell omgang og endringer i samleiedefinisjonen

Ombudet støtter i all hovedsak departementets foreslåtte endringer av straffebestemmelser mot seksuelle overgrep som er ment å gi et effektivt vern mot alle typer overgrep mot barn.

Ombudet støtter departementets forslag om å endre straffeloven 1902 § 195 i samsvar med straffeloven 2005 § 299, slik at all seksuell omgang med barn under 14 år, også etter gjeldende straffelov, betegnes som voldtekt. Ombudet mener at det er riktig å understreke at barn under 14 år aldri kan være i stand til å samtykke til seksuell omgang. Vilkårene i straffebestemmelsen bør derfor ikke være trusler og/eller bruk av vold for at det skal være voldtekt i lovens forstand og således ikke anvendes i konkurrans med den alminnelige voldtektsbestemmelsen.

Ombudet støtter videre departementets forslag om å innføre «*kvalifisert seksuell handling*» som et nytt begrep i straffeloven. Begrepet vil gjøre grensedragningen mellom seksuell omgang og seksuell handling enklere der hvor dette kommer på spissen. Ombudet mener forslaget vil gi et mer effektivt vern mot alle typer grove overgrep mot barn.

Ombudet støtter også departementets forslag om å endre straffeloven 1902 § 195 og straffeloven 2005 § 299 slik at de klart rammer det å *forlede* to mindreårige til å ha seksuell omgang med hverandre.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om forslaget til endring av bestemmelsene bør være forbeholdt seksuell omgang med barn under 14 år eller også ramme seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Barn mellom 14 og 16 år er i en svært sårbar alder. Særlig jenter i denne fasen er under sterkt seksuelt press fra omgivelsene, både på skole gjennom media og på andre arenaer. Ombudet mener av den grunn det er viktig at straffebestemmelsene også rammer seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år.

Ombudet støtter videre departementets forslag om å gjeninnføre barnet alder som et objektivt straffbarhetsvilkår i saker om seksuell omgang med barn under 14 år. Ombudet er også fornøyd med at ordlyden i de nye foreslåtte bestemmelsene har en enkel og forståelig utforming etter vanlig språkbruk.

2.7 Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk

Ombudet er fornøyd med at departementet foreslår endringer i straffeloven 1902 slik at den samsvarer med straffeloven 2005 og som gjennomfører konvensjonens forpliktelser. Som nevnt innledningsvis mener ombudet at det er viktig at rettsvernet for barn som blir utsatt for seksuelle overgrep styrkes i straffeloven 1902 og straffeloven 2005.

Ombudet er også enig i departementets forslag om å endre straffeloven 1902 § 204 bokstav a uavhengig av konvensjonsforpliktelsene. Ombudet støtter forslaget om at «*forestilling*» erstattes med «*fremvisning*» i § 204 a og straffeloven 2005 ny § 310, slik at det tydeliggjøres at live-forestillinger omfattes av bestemmelsen. Departementet foreslår videre å oppheve vilkåret samme sted om at forestillingen eller fremvisning har skjedd «*offentlig*». Ombudet mener, som departementet, at det sentrale hensynet i bestemmelsen må være å beskytte mindreårige mot å bli utnyttet i live-forestillinger uavhengig av om disse skjer offentlig eller med færre personer tilstede. Ombudet er også enig i vurderingen om at straffeansvar for organisering av live-forestillinger flyttes fra straffeloven 1902 § 204 bokstav a til bokstav b og straffeloven 2005 §§ 311 til 310, for å gjøre bestemmelsen tydeligere.

2.8 Foreldelse

Departementet åpner for utskutt foreldelsesfrist for straffansvar for brudd på avvergingsplikten i visse bestemmelser. Ombudet støtter forslaget og er enig i departementets vurdering om at barn i ung alder vil ha lite forståelse for hva de har blitt utsatt for og derfor liten mulighet til å melde fra om eventuelle overgrep. Det vil i slike tilfeller være avgjørende at foreldelsesfristen er utskutt for også å kunne straffeforfølge en person som ikke har avverget overgrep.

De samme hensynene gjør seg gjeldende i saker om vold i nære relasjoner, menneskehandel og tvangsekteskap. Videre vil ofte fornærmedes relasjon til overgriperen i seg selv være en barriere for anmeldelse. Ombudet mener derfor det bør gjelde en utskutt foreldelsesfrist også i disse tilfellene. Ombudet støtter videre departementets forslag om at disse reglene gis virkning for lovbruddene som nevnt i straffeloven 1902 § 68 første ledd annet punktum.

Ombudet er for øvrig enig i departementets vurdering av behovet for utskutt frist i saker om tvangssterilisering og tvangsabort.

3. Avsluttende merknader

Ombudet vil igjen berømme departementet for det grundige arbeidet som er gjort i høringsnotatet. Ombudet mener at de foreslåtte endringene er et viktig ledd i styrkingen av beskyttelsen mot vold og seksuelle overgrep. Ombudet er videre fornøyd med at de viktigste endringene i straffeloven 2005 kapittel 26 forskutteres ved å endre straffeloven 1902 kapittel 19 slik at de får virkning før straffeloven 2005 trer i kraft.

Ombudet vil igjen påpeke at et godt regelverk er bare ett av mange nødvendige tiltak i det helhetlige arbeidet mot kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep.

Det er i dag for lite kunnskap om kjønnsbasert vold i samfunnet. For å få et effektivt rettsvern på dette området minner ombudet om viktigheten av å analysere og foreta undersøkelser av den virkeligheten loven skal virke i.

Vennlig hilsen

Sunniva Ørstavik

likestillings- og diskrimineringsombud